

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő

Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó

1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.

www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024

© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Ferdinandy Geyza (1864–1924), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

Ferdinandy Geyza (Gejza) a közjog jeles művelője, egyetemi tanár, politikus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1864. június 10-én született Kassán. Hatvanadik életévének betöltése előtt néhány hónappal, 1924. március 15-én hunyt el Budapesten. Vezetékneve és utóneve (keresztneve) több változatban is szerepel. Egyes publikációiban vezetéknévként a Ferdinándy, keresztnévként pedig a Gejza változatot találjuk.

Ferdinandy Geyzát a Magyar Tudományos Akadémia 1905. május 12-én tartott közgyűlésén választotta levelező tagjának. Akadémiai székfoglaló előadását csaknem két évvel megválasztását követően, 1907. március 11-én tartotta „A rendi elemek a magyar alkotmányban” címmel. A székfoglaló előadás az Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből című sorozatban nyomtatásban is megjelent.

Ferdinandy Geyza a hidasnémeti Ferdinandy família, család tagja. Édesapja hidasnémeti Ferdinandy Bertalan (1821–1894) királyi tanácsos, Abaúj vármegye első alispánja, Kassa, Eperjes, Bártfa és Kisszeben szabad királyi városok főispánja, édesanyja pedig brünwaldi Rozeth Johanna (Janka). Itt utalunk arra, hogy Abaúj és Torna vármegyék egyesítésére, összevonására (Abaúj-Torna vármegye) 1881-ben az 1881. évi LXIV. törvénycikk alapján került sor.

Felesége komoróczi és szentandrászi Bencsik Izabella volt, akitől három fia született. Említést érdemel legidősebb fia, a gyakorló jogász, nagy tekintélynek örvendő budapesti ügyvéd Ferdinandy László (1895–1973), több, a magyar alkotmányjoggal foglalkozó munka szerzője. Széles körben ismert, olvasott munkái a következők: Az országgyűlés reformja és az ideiglenes

alkotmány (Budapest, 1924), A Nátori méltóság betöltése és az ideiglenes alkotmány (Budapest, 1926) és A választási törvényjavaslat kritikája (Budapest, 1938).

Ferdinandy Geyza elemi iskolai tanulmányait Kassán kezdte meg. Mivel a család 1875-ben Kassáról Budapestre költözött, középiskolai tanulmányait a fővárosi II. kerületi főgimnáziumban folytatta, és az V. kerületi főgimnáziumban fejezte be.

Ferdinandy Geyza már fiatalon katonai hivatást választott. Budapesti jogi tanulmányai befejezését követően közigazgatási pályára lépett. 1882-ben a 24. vadászszázalójnál teljesített katonai szolgálatot, és mint tartalékos hadnagy távozott a katonaságtól. 1886-ban lett a Honvédelmi Minisztériumban fogalmazó gyakornok. A minisztériumban három évvel később, 1889-ben segédfogalmazóvá, majd a következő évben, 1890-ben fogalmazóvá nevezték ki.

Köztisztviselőként évtizedeken át a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. A Honvédelmi Minisztériumban 1907-ben osztálytanácsossá nevezték ki. Öt évvel később, 1912-ben az új véderőtörvény (1912. évi XXX. tc.) előkészítésében szerzett komoly érdemei elismeréséül – ténylegesen Ferdinandy Geyza fogalmazta és szerkesztette a törvényt – miniszteri tanácsosi címmel ruházták fel. A hivatali ranglétrán gyorsan emelkedett, amiben szakmai elismertsége, tekintélye játszott döntő szerepet. 1918 májusában címzetes, néhány hónappal később, 1918 novemberében helyettes államtitkár lett. 1919-ben honvédelmi államtitkárrá nevezték ki.

Ferdinandy Geyza jogi tanulmányokat – tartalékos hadnagyként – a budapesti magyar királyi tudományegyetemen folytatott. 1877-ben szerzett az egyetem jog- és államtudományi karán doktori diplomát. Bár nem publikált római jogi tárgyú munkákat, szakmai kapcsolatban volt Vécsey Tamással (1839–1911), a római jog nyilvános rendes tanárával, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjával. „Magyarország közjogi viszonya Ausztriához és annak történelmi fejlődése” című, 1892-ben megjelent munkájához az „előbeszédet” (bevezetést, előszót) Vécsey Tamás írta. A klasszikus, görög-római antikvitás, ókor iránti érdeklődéséről tanúskodik a „Néhány görög csata az ókorban” című tanulmánya, mely a Ludovika Akadémia Közlönyében jelent meg a Millennium évében, 1896-ban (Ludovika Akadémia Közlönye, 1896).

1895-ben a budapesti tudományegyetemen közjogból (ius publicum) képesítették egyetemi magántanárrá azt követően, hogy számos munkája nyomtatásban is megjelent.

1905-ben kapott rendkívüli tanári címet ugyancsak a budapesti tudományegyetemen. 1918-ban címzetes nyilvános rendkívüli tanár lett. Fer-

dinandy Geyza foglalkozott az oktatás, a nevelés kérdéseivel is. 1913-ban jelent meg „Prometheus” pszeudonév alatt „Nemzetnevelés” című munkája.

Ferdinandy Geyza korában Magyarország egyik legkiválóbb és legképzettebb közjogásza volt. Elsősorban a magyar közjog történetével, valamint alkotmányjoggal, ezen belül a Szent Korona-tannal foglalkozott. Ferdinandy Geyza a Szent Koronát (*Sacra Corona Regni Hungariae*) önálló, sajátos jogi entitásnak tekintette. Ebben a vonatkozásban fontos utalnunk a jeles frankfurti (*Frankfurt am Main*) jogtörténész, Adalbert Erler (1904–1992) nézetére, aki a Szent Koronát „ens iuridicum per se”-nek tekintette, utalva annak a magyar közjogi gondolkodásban betöltött szerepére.

Ferdinandy Geyza fiatalkorában lelkesedett Széchenyi Istvánért (1791–1860), őt tekintette példaképének. 1867 után, az Osztrák–Magyar Kiegyezést (*Ausgleich*) követően a dualizmus elkötelezett hívévé vált. A kettős monarchia (*Doppelmonarchie*) állami berendezkedését illetően több, konszenzuson alapuló módosítás, korrekció szükségességét hangoztatta politikusként és egyetemi tanárként egyaránt.

Későbbi írásaiban, vonatkozik ez elsősorban publicisztikáira, már egyértelműen az önálló magyar államiség, a Magyar Királyság (*Regnum Hungariae*) függetlensége, pontosabban függetlenné válása mellett foglalt állást. Minisztériumi munkája, az egyetemi katedra, illetve tudományos tevékenysége mellett, vonatkozik ez különösen az 1903 és 1905 közötti időszakra, igen aktív publicisztikai tevékenységet fejtett ki.

Német nyelven, „Staats- und Verwaltungsrecht des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer” (Hannover, 1909) című, Németországban kiadott könyve komoly visszhangra talált szakmai körökben külföldön. A könyv a „Magyarország közjoga” című, 1902-ben publikált egyetemi tankönyvre épül, kismértékben átdolgozott és bővített formában.

1899-ben publikált „Az arany bulla – Közjogi tanulmány” című munkája elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia díját.

Nevét őrzi az 1999-ben alapított Ferdinandy Gejza-díj, melyet a honvédelmi miniszter adományoz „a katonai közigazgatásban tartósan végzett kiemelkedő munka, valamint a honvédelmi igazgatás korszerűsítése érdekében kifejtett átlagon felüli teljesítményért”.

Ferdinandy Geyza közjogi és közigazgatási jogi, közjogtörténeti és közigazgatás-történeti, német nyelven, Németországban is megjelent munkái, monográfiái és tanulmányai, melyekről tekintélyes külföldi szaklapokban is jelentek meg ismertetések, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt ma is figyelmet érdemelnek.

Hamza Gábor

Ferdinandy Geyza főbb munkái

Magyarország közjogi viszonya Ausztriához és annak történelmi fejlődése. Előbeszéddelellátta Vécsey Tamás dr., Budapest, 1892; *A koronázás és annak közjogi jelentősége Magyarországon.* Budapest, 1893; *Az állampolgárságról.* Jogi Szemle, 1893; *A királyi méltóság és hatalom Magyarországon.* Közjogi tanulmány, Budapest, 1895; *A felelősség elve a magyar alkotmányban.* Közjogi tanulmány, Budapest, 1896; *Néhány görög csata az ókorban.* Ludovika Akadémia Közlönye, 1896; *Magyarország közjogi viszonya Ausztriához.* Budapest, 1899; *Az államalkotó szerződések (belső államszerződések) a magyar közjogban.* Jogtörténeti és közjogi tanulmány, Budapest, 1901; *Magyarország közjoga.* Egyetemi tankönyv, Budapest, 1902; *Korona és monarchia.* Budapest, 1903; *A pragmatika sanctio és a házi törvények.* (társszerző) Budapest, 1903; *Ország és királyság.* Budapesti Szemle, 1903; *A parlamenti vizsgáló-bizottság és az országgyűlési tagok megvesztegetésének büntet-hetősége.* Jogállam, 1903; *A magyar nyelv szerepe a múlt idők országgyűlésein.* Budapesti Szemle, 1904; *A magyar alkotmány történeti fejlődése.* Budapest, 1907; *A rendi elemek a magyar alkotmányban.* MTA székfoglaló értekezés, felolvasva 1907. március 11-én, Budapest, 1907; *Staats- und Verwaltungsrecht des Königreichs Ungarn und seiner Neben-länder.* Hannover, 1909; *A választói jog történeti fejlődése.* Magyar Társadalomtudományi Szemle, 1909; *Az alkotmányjog tankönyve.* Budapest, 1911; *Marczali és a magyar közjog.* Budapesti Szemle, 1912; *A trónbetöltés kérdése az Árpád-házi királyok korában.* Bu-dapesti Szemle, 1913; *Nemzetnevelés.* (Prometheus álnéven) Budapest, 1913; *A trón-változás.* Jogtudományi Közlöny, 1916; *Gróf Széchenyi István mint közjogász.* Budapesti Szemle, 1919; *A királyválasztás joga.* Budapest, 1920 és *A szabad királyválasztás joga (válasz Ráttkay R. Kálmán dr.-nak).* Budapest, 1921.

Felhasznált irodalom

Magyarország története 1890–1918. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983; Kempelen Béla: *Magyar nemes családok I–XI. kötet.* Budapest, 1911–1932. (utánnyomás: Nemzeti Örök-ség Kiadó, Budapest, 2011–2017.); Finkey Ferenc: *Gyászbeszéd Ferdinandy Geyza ra-vatalánál.* Akadémiai Értesítő, Budapest, 1924; Polner Ödön: *Három magyar közjogász – Nagy Ernő, Ferdinandy Geyza, Réz Mihály.* Magyar Tudományos Akadémia Emlékbe-szédek. XIII. 10. szám, Budapest, 1941, 15–30. és Gulyás Pál: *Magyar írók élete és munkái VIII. kötet.* Budapest, 1992.